

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ดนตรี นาฏศิลป์ ๕

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

นางวณิ ลัตตากลม
นางสุกัญญา ณ ตะกั่วทุ่ง
นางสุนทรี ตามพวรรณฤทธิ์

กศ.บ. (ดุริยางคศาสตร์สากล), ศศ.ม. (ดนตรีศึกษา)
ค.บ. (นาฏศิลป์ไทย), ศศ.บ. (บริหารการศึกษา)
ค.บ. (นาฏศิลป์ไทย)

ผู้ตรวจ

ดร.จารุวัฒน์ นวลโย

กศ.บ. (ดุริยางคศาสตร์ไทย), ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา),
ปร.ด. (ดุริยางคศาสตร์)

นางสาวปาริฉัตร สุ่มมาดย์
นางสาวชัชพร ภูน้อย

ศษ.บ. (ดุริยางค์สากล), ดศ.ม. (สังคีตวิจัยและพัฒนา)
ศษ.บ. (นาฏศิลป์ไทยศึกษา), ศษ.ม. (นาฏศิลป์ศึกษา)

บรรณาธิการ

นายพิสิษฐ์ สมใจ
นางสาวปิยดา ทับประเทือง

ศษ.บ. (ดุริยางค์สากล), ดศ.ม. (สังคีตวิจัยและพัฒนา)
ศษ.บ. (นาฏศิลป์ไทย), ศษ.ม. (บริหารการศึกษา)

จัดพิมพ์โดย บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

ฝ่ายการตลาด, ฝ่ายผลิตและจัดส่ง, ฝ่ายการเงินและบัญชี :

๖๕/๑๐๕ หมู่ ๑ ซ.พระเมรุการุญย์ ต.บ้านใหม่ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี ๑๑๑๒๐
โทร. ๐ ๒๕๕๘๔ ๕๘๘๘, ๐ ๒๕๕๘๔ ๕๕๕๓, ๐ ๒๕๖๑ ๕๕๘๐-๒ โทรสาร ๐ ๒๕๖๑ ๕๕๕๓, ๐ ๒๕๕๘๒ ๒๓๑๑๓

ฝ่ายวิชาการ :

๘๗/๑๒๒ ถ.เทศบาลสงเคราะห์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐
โทร. ๐ ๒๕๕๕ ๓๘๑๘-๒๐, ๐ ๒๕๕๓ ๘๖๖๘-๕ โทรสาร ๐ ๒๕๕๐ ๒๕๒๓

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๗

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

ISBN 978-616-07-2621-9

ราคา ๗๕ บาท

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ลิขสิทธิ์เป็นของบริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน **ดนตรี นาฏศิลป์ ๔** เล่มนี้ ได้เรียบเรียงขึ้นสำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โดยยึดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ ๒ ดนตรี
สาระที่ ๓ นาฏศิลป์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หนังสือเล่มนี้เรียบเรียงขึ้นให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและ
สังคมโลก ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติหรือลงมือทำ (Active Learning) มีการสร้างเสริม
สมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียนโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project - based
Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง นำความรู้และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการ
ค้นคว้า สำรวจ สร้างสรรค์ ทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหา สื่อสารอย่างมีวิจารณญาณ และพัฒนาสู่การ
ประกอบอาชีพได้ ซึ่งเป็นสมรรถนะที่สำคัญในศตวรรษที่ ๒๑ ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ได้จัดเนื้อหาให้
มีความสอดคล้องต่อเนื่องกันเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี ตลอดจนเห็นคุณค่าของศิลปะ เนื้อหาใน
หนังสือเล่มนี้ แบ่งออกเป็น ๘ หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย

- ๑. ประสมเสียงสำเนียงไทย
- ๒. เล่าขาน ตำนานดนตรี
- ๓. คีตกวีที่น่าสนใจ
- ๔. วิวัฒนาการของนาฏศิลป์และการละครไทย
- ๕. ความงามและคุณค่าของนาฏศิลป์ไทย
- ๖. ละครตะวันตก

ผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาแบบ
องค์รวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียน
และผู้สอนเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุผลตามมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระ
การเรียนรู้ศิลปะ

ฝ่ายวิชาการ บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชา ดนตรี นาฏศิลป์ ๔
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
เวลา ๔๐ ชั่วโมง/ปี

ศึกษา อธิบาย ระบุ จำแนก เกี่ยวกับประเภทและรูปแบบของวงดนตรีไทยและสากล เข้าใจ
เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของดนตรีไทยและสากล ชื่นชมคตินิยมไทยและสากล
เห็นคุณค่าความงาม และประโยชน์ของการเรียนนาฏศิลป์ ชื่นชอบละครตะวันตกและมีทักษะในการ
สร้างสรรค์เกณฑ์การประเมินและการแสดงละครสั้น

ใช้ทักษะกระบวนการคิด การแก้ปัญหา สื่อสาร และใช้เทคโนโลยีโดยใช้ทักษะกระบวนการ
ขั้นตอน การจัดการ และการทำงานร่วมกัน รวมถึงทักษะกระบวนการแก้ปัญหาในการทำงาน

เพื่อให้นักเรียนมีทักษะนิสัยที่ดีในการทำงาน เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และการอยู่ร่วมกันกับคนในสังคม
มีคุณธรรม ชยัน อดทน ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ มีความคิดสร้างสรรค์ รักความเป็นไทยและรู้จักพอเพียง
ภูมิใจในผลสำเร็จของงาน สามารถนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

ตารางวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

หน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด												
	ศ ๒.๑		ศ ๒.๒		ศ ๓.๑							ศ ๓.๒	
	๑	๒	๑	๒	๑	๒	๔	๕	๖	๗	๘	๒	๓
๑ ประสมเสียงสำเนียงดนตรี	✓	✓											
๒ เล่าขานตำนานดนตรี			✓										
๓ คีตกวีที่น่าสนใจ				✓									
๔ วิวัฒนาการของนาฏศิลป์และการละครไทย												✓	✓
๕ ความงามและคุณค่าของนาฏศิลป์ไทย							✓	✓	✓	✓			
๖ ละครตะวันตก					✓	✓					✓		

หนังสือเรียนฯ ดนตรี นาฏศิลป์ ๔ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เล่มนี้ ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้
และตัวชี้วัดช่วงชั้น ม.๔-๖ ไว้บางตัวเท่านั้น

แนะนำหนังสือเรียน

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานเล่มนี้ มีเนื้อหาที่สอดคล้องตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ สาระที่ ๒ ดนตรี สาระที่ ๓ นาฏศิลป์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ อีกทั้งยังได้เพิ่มเติมความรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียน มีความรู้ ทักษะ และเกิดเจตคติที่ดีต่อศิลปะอย่างเหมาะสมในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยมี องค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

● มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

เป็นสิ่งที่กำหนดให้นักเรียนและสามารถปฏิบัติได้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

● แนวคิด

เป็นความคิดสำคัญเป็นแนวในการผูกเรื่องหรือความคิดอื่น ๆ ที่สอดแทรกในเนื้อหาสาระการเรียนรู้ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้

● สาระการเรียนรู้

เป็นขอบข่ายเนื้อหาสาระที่นักเรียนจะได้เรียน ในหน่วยการเรียนรู้ นั้น ๆ

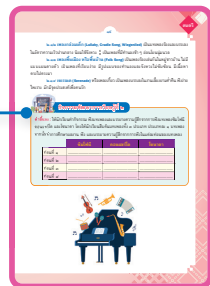

● คำถามกระตุ้นความคิด

เป็นการนำเสนอคำถามกระตุ้น ความคิดที่สอดคล้องกับเนื้อหา ในหน่วยการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียน ได้คิด วิเคราะห์ ระดมสมองในการ หาคำตอบหรือแสดงความคิดเห็น อย่างอิสระ

● กิจกรรมท้ายสาระการเรียนรู้

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าใจ ปฏิบัติ และสร้างสรรค์อย่างมี กระบวนการ เกิดทักษะการเรียนรู้อย่างรอบด้าน

● กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

เป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้ จากประสบการณ์จริงเหมือนกับในชีวิตจริงอย่างมีระบบ โดยมี ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ๔ ขั้นตอน

● คำถามพัฒนาทักษะการคิด

เป็นคำถามเพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจของนักเรียน หลังจากการเรียนรู้จบ หน่วยการเรียนรู้แล้ว

● สรุปสาระสำคัญ

เป็นการสรุปสาระสำคัญท้ายหน่วยการเรียนรู้รูปแบบ Infographic เพื่อให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย และยังสามารถ ใช้เทคโนโลยี QR CODE เพื่อเข้าถึง และรับชม Motion Graphic ได้อีกด้วย

● มุมความรู้เพิ่มเติม

เป็นการสอดแทรกความรู้ มุมมอง แนวคิด ที่สัมพันธ์กันระหว่าง เนื้อหา ซึ่งผู้เรียนและผู้สอนสามารถนำไปปรับใช้ในการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ได้ เช่น มุมเปิดโลกทัศน์, มุมสื่อ สอง ฐ, มุมนำรู้, สื่ออาชีพ, มุมรักษ์สิ่งแวดล้อม, มุมแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม, มุมคำศัพท์เฉพาะ

● โครงงานส่งเสริมการเรียนรู้ด้านดนตรี นาฏศิลป์ โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning)

เป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำความรู้และทักษะ ที่ได้จากการเรียนรู้ทั้งหมดมาประยุกต์ใช้ในการ สร้างสรรค์ ค้นคว้า สืบค้น และฝึกทักษะอื่น ๆ เพื่อ ให้เกิดความรู้และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่

๑

ประสมเสียงสำเนียงดนตรี

๑

ประเภทของวงดนตรีไทยและบทเพลงไทย	๒
ประเภทของวงดนตรีสากลและบทเพลงสากล	๑๑
สรุปสาระสำคัญ	๒๐
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)	๒๑
คำถามพัฒนาทักษะการคิด	๒๑

หน่วยการเรียนรู้ที่

๒

เล่าขานตำนานดนตรี

๒๒

ยุคสมัยดนตรีไทย	๒๓
ยุคสมัยดนตรีสากล	๓๘
สรุปสาระสำคัญ	๕๑
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)	๕๒
คำถามพัฒนาทักษะการคิด	๕๒

หน่วยการเรียนรู้ที่

๓

คีตกวีที่น่าสนใจ

๕๓

ประวัติครูดนตรีและครูขับร้องเพลงไทย	๕๔
ประวัติคีตกวีเอกในแต่ละยุคสมัยของดนตรีสากล	๖๘
สรุปสาระสำคัญ	๘๑
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)	๘๒
คำถามพัฒนาทักษะการคิด	๘๒

หน่วยการเรียนรู้ที่

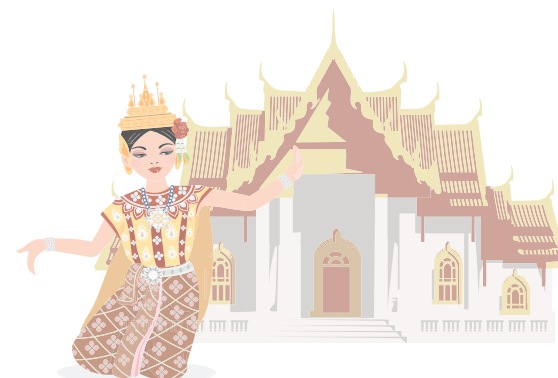
๔

วิวัฒนาการของนาฏศิลป์และการละครไทย

๘๓

ความหมายและความสำคัญของนาฏศิลป์และการละครไทย	๘๔
นาฏศิลป์และการละครไทยในสมัยต่าง ๆ	๘๖
บุคคลสำคัญในวงการนาฏศิลป์และการละครไทย	๙๗
สรุปสาระสำคัญ	๑๐๐
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)	๑๐๑
คำถามพัฒนาทักษะการคิด	๑๐๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕

ความงามและคุณค่าของนาฏศิลป์ไทย

๑๐๒

ความงามและคุณค่าของนาฏศิลป์ไทย	๑๐๓
ประโยชน์ของนาฏศิลป์	๑๐๔
การวิจารณ์และการประเมินการแสดง	๑๑๐
สรุปสาระสำคัญ	๑๑๓
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)	๑๑๔
คำถามพัฒนาทักษะการคิด	๑๑๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖

ละครตะวันตก

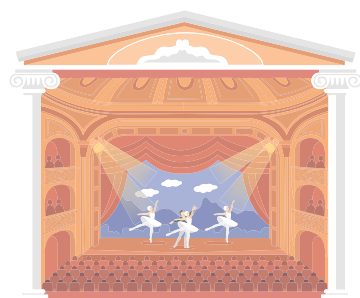
๑๑๕

ประวัติละครตะวันตก	๑๑๖
ตัวอย่างบทละครตะวันตก	๑๒๔
สรุปสาระสำคัญ	๑๓๑
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)	๑๓๒
คำถามพัฒนาทักษะการคิด	๑๓๒

โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านดนตรีโดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning) ๑๓๓

โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านนาฏศิลป์โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning) ๑๓๔

บรรณานุกรม ๑๓๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

ประสมเสียง สำเนียงดนตรี

บทเรียนนี้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

มาตรฐาน ศ ๒.๑ เข้าใจและแสดงออกทางดนตรี
อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่าดนตรี
ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม
และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตัวชี้วัด : สิ่งที่ฟังรู้และปฏิบัติได้

๑. เปรียบเทียบรูปแบบของบทเพลง
และวงดนตรีแต่ละประเภท (ศ ๒.๑ ม.๔-๖/๑)
๒. จำแนกประเภทและรูปแบบของ
วงดนตรีทั้งไทยและสากล (ศ ๒.๑ ม.๔-๖/๒)

สาระการเรียนรู้

๑. ประเภทของวงดนตรีไทยและ
บทเพลงไทย
๒. ประเภทของวงดนตรีสากลและ
บทเพลงสากล

แนวคิด

มนุษย์มีความสามารถอย่างสูงทางด้าน
ศิลปะการดนตรี กล่าวคือได้ประดิษฐ์เครื่องดนตรี
แต่ละชนิดขึ้นมาบรรเลงประกอบเป็นวงดนตรี
ประเภทต่าง ๆ ทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล
ซึ่งมีความหลากหลายในการนำเสนอเพลงที่มี
คุณค่าต่อชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เห็น
ความแตกต่างของดนตรีไทยและดนตรีสากล
ให้เราได้ศึกษาความรู้ เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบของ
บทเพลงและวงดนตรีแต่ละประเภท

คำถามกระตุ้น

“วงดนตรีไทย มีการประสมวงโดยมีจุดมุ่งหมายการนำไปใช้ที่แตกต่างกัน”

หากต้องนักเรียนมีหน้าที่ในการจัดเตรียมวงดนตรีไทยที่มีกฎในการประสมวงที่แน่นอน แต่ไม่สามารถหาเครื่องดนตรีได้ครบตามกฎเกณฑ์ นักเรียนจะแก้ปัญหาด้วยวิธีการใด?

๑ ประเภทของวงดนตรีไทย และบทเพลงไทย

๑ ประเภทของวงดนตรีไทย

วงดนตรีไม่ว่าจะเป็นของชนชาติใด วัฒนธรรมใด ล้วนเกิดจากการประสมประสานเครื่องดนตรีทั้งชนิดเดียวกันและต่างชนิดกันเป็นกลุ่ม เพื่อตอบสนองความต้องการคุณภาพเสียงเครื่องดนตรีที่หลากหลายมีสีสันดนตรีที่สอดคล้องกันหรือขัดแย้งกัน เมื่อนำมาบรรเลงบทเพลงที่ประกอบด้วยทำนองและจังหวะต่าง ๆ ก็จะทำให้เกิดการเล่นการฟังที่น่าสนใจ สะท้อนถึงรสนิยมและความชาญฉลาดทางดนตรีของเจ้าของวัฒนธรรมนั้น ๆ

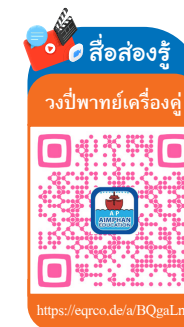
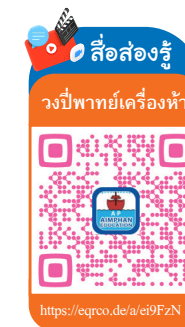
การประสมวงดนตรีของไทยในปัจจุบันได้จัดรูปแบบการบรรเลงที่มีความเป็นระเบียบแบบแผน และมีมาตรฐานตามหลักการประสมวง มีการพัฒนารูปแบบการบรรเลงเป็นระยะ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ วงปี่พาทย์ วงเครื่องสาย วงมโหรี นอกจากนี้ยังมีการจำแนกเพิ่มเติมอีก ๒ ประเภท ได้แก่ วงเครื่องประโคม และวงที่เกิดจากการผสมผสานพิเศษ

๒ วงปี่พาทย์

วงปี่พาทย์เป็นวงดนตรีที่เกิดจากการนำเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีในกลุ่มเครื่องดำเนินทำนองและกลุ่มเครื่องประกอบจังหวะมาผสมวงกัน และมีปี่เป็นประธานจึงเรียกว่า “วงปี่พาทย์” โดยวงปี่พาทย์สามารถแบ่งตามลักษณะสีสนของเสียงที่เกิดจากการใช้ไม้ตี ได้แก่ วงปี่พาทย์ไม้แข็งและวงปี่พาทย์ไม้นวม และสามารถจัดขนาดของวงได้ ๓ ขนาด คือ เครื่องห้า เครื่องคู่ และเครื่องใหญ่

• วงปี่พาทย์ไม้แข็ง

• วงปี่พาทย์พิธี ใช้บรรเลงสำหรับงานพิธีที่บรรเลงเพลงหน้าพาทย์และประกอบการแสดงโขน ให้เสียงที่หนักแน่น ชล้ง มีพลัง

วงปี่พาทย์พิธี

• วงปี่พาทย์เสภา เกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ใช้ประกอบการขับเสภาเล่านิทาน ซึ่งในช่วงแรกใช้บรรเลงสอดแทรกการขับเล่าเรื่องเพื่อให้ผู้ชมเสภามีเวลาพัก ปัจจุบันการบรรเลงมีขนบแบบแผนที่วางไว้ตั้งแต่การขับไหว้ครูเสภา การรวประลองเสภา โหมโรงเสภา แล้วบรรเลงร้องส่งเพลงสำคัญ เช่น เพลงพม่าห้าท่อน เป็นต้น วงปี่พาทย์เสภามีการใช้กลองสองหน้าเป็นกลองหลักประจำวง

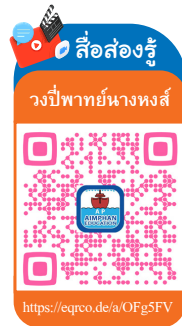

กลองสองหน้า

วงปี่พาทย์เสภา

• วงปี่พาทย์นางหงส์ มีบทบาทสำคัญในการประโคมประกอบพิธีศพมาแต่โบราณ สาเหตุที่ตั้งชื่อว่า วงปี่พาทย์นางหงส์ เพราะในสมัยโบราณนิยมใช้เพลงเรื่องนางหงส์สองชั้นในการบรรเลงประโคมศพ โดยมีเครื่องดนตรีสำคัญ เช่น ปี่ชวา กลองมลายู

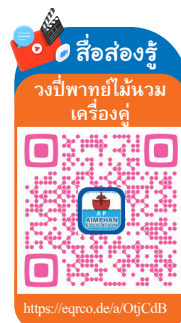
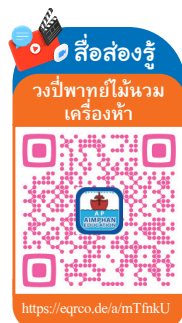
วงปี่พาทย์นางหงส์

• วงปี่พาทย์มอญ มีลักษณะที่โดดเด่นคือ การใช้ฆ้องมอญแทนฆ้องวงธรรมดา ใช้ปี่มอญเป็นเครื่องเป่าหลัก ใช้ตะโพนและเปิงมางคอกเป็นเครื่องประกอบจังหวะ วงปี่พาทย์มอญมีรูปแบบการจัดวางเครื่องดนตรีที่แตกต่างจากวงปี่พาทย์ไทย คือ มีการนำฆ้องมอญมาตั้งไว้ด้านหน้าของวง ในสมัยโบราณสามารถบรรเลงได้ทั้งในงานมงคลและอวมงคล แต่ปัจจุบันนิยมบรรเลงเฉพาะในงานศพเนื่องจากทำนองเพลงและการบรรเลงมีสำเนียงและลีลาที่โศกเศร้า

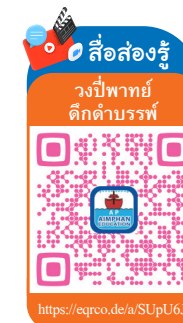
• วงปี่พาทย์ไม้นวม

• วงปี่พาทย์ไม้นวม ใช้ขลุ่ยเพียงออและซออู้แทนปี่ ส่วนระนาดและฆ้องจะตีด้วยไม้นวม เพื่อให้เสียงดังเกินเสียงขลุ่ยและซออู้ นิยมใช้บรรเลงประกอบการแสดงละครใน ละครนอก รำ และระบำ ในปัจจุบันนิยมบรรเลงประกอบในงานต่าง ๆ และการฟังเพื่อความบันเทิง

วงปี่พาทย์ไม้นวม

• วงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ เป็นวงดนตรีที่ปรับปรุงขึ้นใหม่เพื่อใช้บรรเลงประกอบการแสดงละครดึกดำบรรพ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีการเลือกเครื่องดนตรีที่มีเสียงทุ้ม นุ่มนวลมาประสมเข้าด้วยกัน

วงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์

วงเครื่องสาย

วงเครื่องสายเป็นวงที่มีเสียงไพเราะ นุ่มนวล ใช้เครื่องดนตรีประเภทดีดและสีเป็นหลัก และมีเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าและตีที่มีเสียงเบาเหมาะสมในการประสมวง วงเครื่องสายสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ชนิด ได้แก่ วงเครื่องสายไทย วงเครื่องสายปี่ชวา และวงเครื่องสายประสม และสามารถจัดขนาดของวงได้ ๒ ขนาด คือ เครื่องเดี่ยวและเครื่องคู่

• วงเครื่องสายไทย

วงเครื่องสายไทยมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ มีเครื่องดนตรี ได้แก่ ซอด้วง ซออู้ จะเข้ ขลุ่ยเพียงออ โทน รำมะนา และฉิ่ง (อาจเพิ่มกรับและฉาบเล็ก) โดยเครื่องดนตรีดังกล่าวล้วนเป็นหลักของวงเครื่องสายไทย เพราะต่างทำหน้าที่ดำเนินทำนองตามทางของดนตรีผสมผสานจนเกิดการบรรเลงที่ไพเราะ

วงเครื่องสายไทย

• วงเครื่องสายปี่ชวา

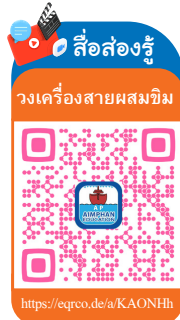
วงเครื่องสายปี่ชวาเกิดจากการประสมวงกันระหว่างวงเครื่องสายไทยและวงปี่ชวา กลองแขก จึงมีสัมผัสเสียงและลักษณะของบทเพลงที่มีความแตกต่างกันออกไป โดยมีความดังใช้บันไดเสียงสูง มีจังหวะที่รวดเร็ว ใช้บรรเลงทั้งในงานมงคลและอวมงคล

วงเครื่องสายปี่ชวา

• วงเครื่องสายผสม

วงเครื่องสายผสมเป็นการนำเครื่องดนตรีไทยชนิดอื่นที่ไม่ได้อยู่ในวงเครื่องสายหรือการนำเครื่องดนตรีจากต่างชาติต่างวัฒนธรรมเข้ามาบรรเลงร่วมในวง โดยต้องเทียบเสียงให้เข้ากันและปรับการบรรเลงให้เอื้อต่อการฟัง ซึ่งจะระบุชื่อเครื่องดนตรีที่นำเข้ามาผสมวงไว้ท้ายสุด เช่น วงเครื่องสายผสมปี่มอญ วงเครื่องสายผสมซอสามสาย วงเครื่องสายผสมออร์แกน วงเครื่องสายผสมขิม

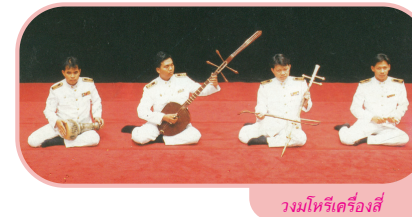
วงเครื่องสายผสมขิม

🎵 วงมโหรี

วงมโหรีเป็นวงดนตรีไทยที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีด สี ดี และเป่า รวมกันเปรียบเหมือนการนำวงปี่พาทย์กับวงเครื่องสายมาประสมวงกัน มีการแก้ไข ตัดทอน และเพิ่มเครื่องดนตรีบางอย่าง เช่น แก้ไขให้เครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์มีขนาดเล็กกว่าบรรดาเล็กน้อย ตัดปี่ออกและใช้ขลุ่ยแทน ส่วนที่เพิ่มเติมคือ ซอสามสาย วงมโหรีแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ วงมโหรีโบราณ และวงมโหรีสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

• วงมโหรีโบราณ

วงมโหรีโบราณเกิดจากการประสมเครื่องดนตรีในวงขับไม้และวงบรรเลงพิณเข้าด้วยกัน โดยวงขับไม้ประกอบด้วยคนสีซอสายสามสายดำเนินทำนองคลอ คนร้อง และคนไกวบัณเฑาะว์ ส่วนวงบรรเลงพิณมีคนบรรเลงกระจับปี่คลอเคล้าไปกับคนร้องสำเนา ซึ่งวงมโหรียุคแรกเริ่มประกอบด้วยนักดนตรี ๔ คน คือ คนขับร้องสำเนาและตีกรับพวง คนสีซอสายสามสาย คนตีกระจับปี่ และคนตีโทนให้จังหวะ เรียกเป็นชื่อวงตามจำนวนคนว่า “มโหรีเครื่องสี่” ในสมัยอยุธยาตอนปลายมีหลักจิตรกรรมฝาผนังตามวัดและลวดลายรดน้ำตามตู้พระธรรมแสดงให้เห็นว่าการเพิ่มคนเป่าขลุ่ยและตีระฆังมาเพิ่มเข้ามากลายเป็น “วงมโหรีเครื่องหก” และเมื่อถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์มีการเพิ่มระนาดเอกมโหรีและระนาดแก้วเข้าไปกลายเป็น “วงมโหรีเครื่องแปด”

วงมโหรีเครื่องสี่

วงมโหรีเครื่องหก

ที่มา : สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคศิลปะ-ดุริยางค์

• วงมโหรีสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

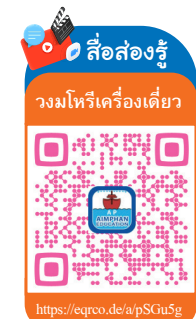
วงมโหรีในปัจจุบันมีพัฒนาการมาจากวงมโหรีโบราณ มีการเพิ่มซอด้วง ซออู้ จะเข้ รวมทั้งการนำเครื่องปี่พาทย์ย่อยส่วนเพื่อให้ลดระดับไม่ให้กลบเสียงเครื่องสาย เช่น ระนาดมโหรี หม้องมโหรี (หม้องกลาง) ปัจจุบันการประสมวงมโหรีมีแบบแผนแบ่งได้เป็น ๓ รูปแบบ คือ มโหรีเครื่องเล็ก มโหรีเครื่องคู่ และมโหรีเครื่องใหญ่

🎵 วงเครื่องประโคม

วงเครื่องประโคมเป็นวงดนตรีไทยที่มักใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ของราชสำนัก

• วงปี่ชวากลองแขก

วงปี่ชวากลองแขกเดิมเป็นวงที่มักใช้สำหรับงานพระราชพิธีในขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ซึ่งวงดนตรีจะลงไปอยู่ในขบวนเรือหลวง ประโคมเพลงเป็นสัญญาณไปตามเส้นทางสำเนา วงปี่ชวากลองแขกประกอบด้วย ปี่ชวา ๑ เล่า ทำหน้าที่ดำเนินทำนอง กลองแขก ๑ คู่ และฉิ่ง ในปัจจุบันมีการนำไปใช้บรรเลงประกอบการต่อสู้ป้องกันตัว หรือการเล่นกีฬากลางแจ้ง

• วงบัลลอย

วงบัลลอยเป็นวงที่ใช้ประโคมศพ ใช้บรรเลงสองช่วง คือ การประโคมยามหลังสวดพระอภิธรรมจนจบขณะที่มีการตั้งศพและช่วงการประชุมเพลิง วงบัลลอยพัฒนามาจากวง “กลองสี่ปีหนึ่ง” ซึ่งประกอบด้วยกลองมลายู ๔ ลูก ปี่ชวา ๑ เล้า และฆ้องเหม่ง ๑ ลูก ใช้สำหรับขบวนพยุหยาตราและกระบวนแห่พระศพเจ้านาย ต่อมาเมื่อผู้นำไปใช้ในงานประโคมศพบุคคลธรรมดา โดยตัดกลองมลายูเหลือเพียง ๒ ลูก และให้ชื่อใหม่ว่า “วงบัลลอย” แต่ปัจจุบันกลองมลายูหายากจึงใช้กลองแขกแทน

กลองมลายู

ที่มา : สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคตะ-ดุริยางค์

• วงประโคมในงานพระราชพิธี

วงประโคมในงานพระราชพิธีเป็นวงที่ใช้เฉพาะในงานพระราชพิธี เป็นการถวายพระเกียรติแด่องค์ประธานในพิธีคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งสามารถแบ่งเป็น “วงประโคมในงานเสด็จออกขุนนางและการเสด็จพระราชดำเนินกระบวนน้อย” ประกอบด้วย แตรและกลองมโหระทึก ใช้ประโคมเป็นสัญญาณ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินมาถึงในบริเวณงานพระราชพิธี และเมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับ และ “วงประโคมในงานเสด็จพระราชดำเนินในขบวนพยุหยาตรา” ประกอบด้วยสังข์ แตรงอน ปี่ชวา กลองสองหน้า กลองชนะ โดยกลองชนะจะมี ๔ แบบ คือ กลองชนะเงิน กลองชนะทอง กลองชนะเขียวลายเงิน และกลองชนะแดงลายทอง ซึ่งจำนวนของกลองชนะที่ใช้ขึ้นอยู่กับระดับความสำคัญของพิธี

เปิดโลกทัศน์

แตรงอน มีลักษณะโค้งงอน ตอนปลายของแตรบาน สันนิษฐานว่าประดิษฐ์ขึ้นโดยการเลียนแบบมาจากเขาสัตว์ ซึ่งเป็นเครื่องเป่าดั้งเดิมของมนุษย์ ซึ่งได้แบบอย่างเครื่องดนตรีนี้มาจากประเทศอินเดีย เนื่องจากที่ประเทศอินเดียมีแตรรูปนี้สำหรับเป่าเป็นสัญญาณในขบวนแห่และในงานพระราชพิธี

• วงที่เกิดจากการผสมผสานพิเศษ

วงที่เกิดจากการผสมผสานพิเศษใช้บรรเลงในโอกาสพิเศษต่าง ๆ หรือเพื่อการขับกล่อมบันเทิง เช่น วงอังกะลุง วงมหาดุริยางค์ วงดนตรีไทยประยุกต์ วงดนตรีร่วมสมัย เป็นต้น

วงอังกะลุง

• ประเภทของบทเพลงไทย

การบรรเลงเพลงไทยนั้นมีจุดมุ่งหมายและแนวทางการบรรเลงที่ไม่เหมือนกัน บางครั้งก็เพื่อความสนุกสนาน บางครั้งก็เพื่อแสดงความสามารถของผู้บรรเลง รวมทั้งบรรเลงประกอบกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การแสดงโขน-ละคร พิธีกรรมไหว้ครู เป็นต้น ลักษณะของเพลงไทยจึงสามารถจำแนกออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

๑. **เพลงโหมโรง** เป็นเพลงชุดที่ใช้บรรเลงเริ่มต้นงานประเพณี พิธีกรรม หรือการแสดงโขน มีจุดมุ่งหมายเพื่อบอกว่าพิธีกรรมหรือการแสดงนั้นเริ่มขึ้นได้ เช่น โหมโรงเช้า โหมโรงเย็น

๒. **เพลงหน้าพาทย์** เป็นเพลงที่ใช้บรรเลงในการแสดงกิริยาของมนุษย์และสัตว์ เช่น ยืน เดิน กิน นอน รวมทั้งบรรเลงในการแสดงโขนประกอบกิริยาท่าทางของตัวละคร เช่น เพลงเสมอ เพลงบาทสกุณี เพลงดำเนินพราหมณ์

๓. **เพลงเรื่อง** เป็นเพลงที่บรรเลงเรียงร้อยต่อกันเป็นชุดอย่างมีระเบียบแบบแผน นิยมเรียกตามชื่อเพลงอันดับแรก หรือเพลงสำคัญในเรื่อง เช่น เพลงเรื่องสร้อยสน

๔. **เพลงเถา** เป็นเพลงเดี่ยวกัน นำมาขับร้องหรือบรรเลงติดต่อกันด้วยอัตราจังหวะที่ต่างกันไปและความยาวของทำนองลดหลั่นลงไปตามลำดับไม่น้อยกว่าสามอัตราจังหวะ การบรรเลงเป็นได้ทั้งบรรเลงรวมวงหรือบรรเลงในลักษณะเดี่ยวอดฝีมือ นิยมใช้บรรเลงเพื่อสร้างความเพลิดเพลินและแสดงภูมิปัญญาของผู้แต่ง เช่น แหกต๋อยหม้อ เถา ลาวเสียงเทียน เถา

๕. **เพลงเสภา** เป็นเพลงขับร้องซึ่งพัฒนามาจากประเพณีการขับเสภา โดยมีโครงสร้างการแสดงที่จัดเป็นแบบแผน เรียกว่า เสภาทรงเครื่อง เช่น โหมโรงโอยเรศ สามชั้น พม่าห้าท่อน สามชั้น

๖. **เพลงตับ** เป็นชุดเพลงของบทเพลงประเภทหนึ่งที่น่าเพลงหลาย ๆ เพลงมาขับร้องและบรรเลงติดต่อกัน แบ่งเป็น ๒ ชนิด คือ ๑) **ตับเรื่อง** เพลงที่มีบทร้องเป็นเรื่องราวและดำเนินไปเป็นลำดับ อาจมีทำนอง สำเนียง จังหวะ คนละอัตราจังหวะหรือคนละประเภทก็ได้ เช่น ตับวิาวห์ พระสมุทร ๒) **ตับเพลง** เพลงที่นำมารวมกันเป็นชุดโดยมีอัตราจังหวะเดียวกัน มีทำนอง สำเนียง สอดคล้องกันอย่างกลมกลืน เช่น ตับลมพัดชายเขา

๗. **เพลงเกร็ด** เป็นเพลงขับร้องหรือบรรเลงเป็นเอกเทศ ไม่สัมพันธ์กับเพลงอื่น แม้เพลงนั้นจะนำมาจากเพลงที่อยู่ในตับหรือเพลงเรื่องใด ๆ ก็ตาม ถ้าบรรเลงอิสระเฉพาะเพลงนั้นเพลงเดียวก็เรียกว่า เพลงเกร็ด

๘. **เพลงทยอย** เป็นเพลงที่น่าเพลงตระกูลหน้าทับสองไม้หรือหน้าทับทยอย อัตราสองชั้นของเดิม มาขยายทำนองให้เป็นสามชั้น และตัดทอนลงเป็นชั้นเดียว เช่น เชิดจีน สองชั้น แกลลพบุรี สามชั้น

๙. **เพลงลา** เป็นเพลงที่นำมาขับร้องบรรเลงเป็นอันดับสุดท้ายก่อนจะจบการแสดง เช่น เพลงเต่ากินผักบุ้ง เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง เพลงนกขมิ้น

๑๐. **เพลงเดี่ยว** เป็นเพลงที่ปรุงแต่งขึ้นจากโครงสร้างทำนองเพลงปกติ ให้เป็นทางพิเศษสำหรับเฉพาะเครื่องดนตรีทั้งดีด สี ตี เป่า ใช้บรรเลงในโอกาสพิเศษเพื่อแสดงภูมิปัญญาของผู้แต่ง และทักษะฝีมือขั้นสูงของผู้บรรเลง เช่น ลาวแพน นกขมิ้น พญาไถก

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ที่ ๑

คำชี้แจง : ให้นักเรียนทำกิจกรรม วิเคราะห์เพลงไทย โดยให้นักเรียนเลือกศึกษาประเภทเพลงไทย ๒ ประเภท จากนั้นนำมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบตามหัวข้อที่กำหนดให้ต่อไปนี้

ประเภทเพลง	เพลง.....	เพลง.....
หัวข้อวิเคราะห์		
๑. ลักษณะของเพลง		
๒. โอกาสในการนำไปใช้		
๓. ตัวอย่างเพลง		

จากนั้นนำเสนอผลงานโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เช่น Canva หรือ PowerPoint ในการสร้างสรรค์ โดยตั้งคำหน้ากระดาษเป็นขนาด A4 พร้อมตกแต่งผลงานของตนเองให้สวยงาม แล้วนำเสนอผลงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมชั้นเรียน

ประเภทของวงดนตรีสากลและบทเพลงสากล

ประเภทของวงดนตรีสากล

เสียงเพลงจากวงดนตรีสากลที่เราได้ยินได้ฟังกันอยู่ทุกวัน เกิดจากการถ่ายทอดผลงานเพลงที่ผู้ประพันธ์เพลงได้ใช้ความสามารถแต่งขึ้น บทเพลงเหล่านี้ไม่สามารถเกิดขึ้นได้เองโดยปราศจากผู้เล่น และบทเพลงที่ประพันธ์ขึ้นมานั้น ผู้ประพันธ์เพลงย่อมตั้งจุดประสงค์ไว้แล้วว่าต้องการให้บทเพลงออกมาในลักษณะใด เสียงเป็นแบบใด นอกจากการเลือกใช้เครื่องดนตรีประเภทต่าง ๆ รูปแบบของการประสมวงจะทำให้บทเพลงเกิดสีสันที่ต่างกันไป ซึ่งการประสมวงดนตรีสากลจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์เพื่อสนองความต้องการของผู้ประพันธ์เพลงและการใช้งาน การประสมวงดนตรีสากลมีหลักและวิธีการเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับวงดนตรีประเภทต่าง ๆ โดยมีการกำหนดรูปแบบและมีการศึกษาสืบต่อกันมาตลอดระยะเวลาอันยาวนาน ตลอดจนได้มีการพัฒนาและปรับปรุงจนสมบูรณ์แบบมาถึงทุกวันนี้ ซึ่งการประสมวงดนตรีสากลสามารถแบ่งได้ดังนี้

๑. **วงแชมเบอร์ (Chamber Music)** เป็นวงดนตรีขนาดเล็กที่มีผู้เล่นตั้งแต่ ๒ - ๙ คน มีชื่อเรียกตามจำนวนผู้เล่นเหมาะสำหรับบรรเลงในห้องโถงที่มีผู้ฟังไม่มาก ผู้เล่นแต่ละคนต้องมีความสามารถมาก ส่วนผู้ฟังต้องตั้งใจฟังเสียงที่ไพเราะจากเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น ซึ่งนิยมใช้เครื่องดนตรีตระกูลเดียวกันบรรเลง เช่น ตระกูลเครื่องสายประกอบด้วย ไวโอลิน วิโอลา เชลโล ตระกูลเครื่องลมไม้ และตระกูลเครื่องลมทองเหลือง วงแชมเบอร์มีชื่อเรียกตามจำนวนผู้บรรเลงดังนี้

วงแชมเบอร์มีชื่อเรียกตามจำนวนผู้แสดง การบรรเลงก็มีชื่อเรียกตามจำนวนผู้แสดง

การบรรเลง ๒ คน เรียกว่า ดูเอต (Duet)

การบรรเลง ๖ คน เรียกว่า เซกซ์เท็ต (Sextet)

การบรรเลง ๓ คน เรียกว่า ทรีโอ (Trio)

การบรรเลง ๗ คน เรียกว่า เซพเท็ต (Septet)

การบรรเลง ๔ คน เรียกว่า ควอร์เท็ต (Quartet)

การบรรเลง ๘ คน เรียกว่า ออกเท็ต (Octet)

การบรรเลง ๕ คน เรียกว่า ควินเท็ต (Quintet)

การบรรเลง ๙ คน เรียกว่า โนเน็ต (Nonet)